

United States Holocaust Memorial Museum.

Rozhovor s Janem Weiserem

RG-50.675*0032

Dobry den.

Dobry den.

Můžete mi říci, jak se jmenujete?

Já se jmenuju Jan Weiser, Weiser z Loštic, rodák.

Kdy jste se narodil?

Dvacátýho osmýho srpna tisíc devět set devatenáct.

Byli jsme u vás asi před dvěma měsíci a vy jste nám vyprávěl vaše zážitky z období druhé světové války, které se dotýkají hlavně vašich židovských spoluobčanů z Loštic a z okolí. Vrátili jsme se zpátky za vámi, abychom tyto vzpomínky zaznamenali na kameru, mám s sebou i poznámky z té předešlé návštěvy, takže na základě těch poznámek se vás i budu ptát.

Dobře.

Vy jste říkal, že jste se narodil v Lošticích, chodil jste zde i do školy?

Samozřejmě, samozřejmě.

Bydleli v Lošticích nějací židé?

V Lošticích byla tady židovská komunita dlouhý léta, ještě za Rakouska.

Jak velká mohla být ta komunita v tom předválečném období dvacátých, třicátých let, kolik zde mohlo žít židů?

Za mého mládí tady mohlo být tak kolem pětadvaceti až třiceti židů, rodin.

Pětadvacet rodin přibližně?

Ano.

Jakou řečí mluvili, mluvili česky, německy?

Mluvili většinou česky, ale doma hovořili německy mezi sebou, to bylo zajímavý, ale oni to dělali tak, aby to celkem nikdo nepozoroval, ale za Rakouska, to vím od tatínka, to prosazovali němečtví velmi tvrdě.

Znal jste osobně některé z nich, chodil jste například...?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No samozřejmě, vždyť to byli v mejch letech, někteří ti mladíci. Jsme hrávali fotbal, tam je takovej parčík, tak tam jsme hrávali kdoví jaký hry míčový a na zloděje a na četníky.

Vzpomenete si na jejich, na jména těch nejbližších s kým jste se...?

Křestní jména nebo celý?

Oboje.

No Epsetein, Siegfried, Max, Lischnitzer, Lischnitzer byl taky Siegfried... Maxim Weisů, no ještě bych si vybavil během času víc jich, ale bylo jich hodně, ale víc bylo těch děvčat mladejch, než jako těch kluků. A to byla pro nás taková, pro dospívající mládež, větší podívaná jako na kluky.

Chodil jste do školy s nimi taky?

Do školy jsem do své třídy zánýho žida neměl, ale chodili všichni do české školy.

Co většinou dělali židé zde v Lošticích, jaká měli zaměstnání, lišilo se to nějak od Čechů nebo od Němců, kteří zde žili?

Pro židy byl obchod velmi důležitá obživa, a potom Loštice jsou známý jako výrobce syrečků a většina z nich byla jako výrobci těch syrečků. Velká většina, to nejmíň sedm, osm jich bylo, co dělali, vyráběli syrečky.

Vzpomenete si na nějaké obchody, které vlastnili židé ve městě?

Ano, velkej textilní obchod, Emil Fischer se jmenoval, potom to byl velkej obchod s luštěninama a s potravinama, Weisové se jmenovali... Byli, jako ženský, to byly vyučený švadleny, měly živnosti, ty švadleny, no. Jeden byl dokonce, nějakej Appel, ten byl výrobce vaty, a to ještě byl zvyk ze starýho Rakouska, dokavaď byly flinty takzvaný předovky, to se nacpávaly, nabíjelo se to laufem a zacpávalo se to vatou, aby se to nevyprášilo, a jak začaly moderní zbraně, tak to řemeslo zkrachovalo.

Vzpomenete si ještě na nějaké další židovské obchodníky ve městě?

No to oni měli živnosti podobný, tvarůžkářů bylo, jak říkám, ale osm a těch obchodníků bylo taky ale čtyři nebo pět, jeden měl dokonce takový aj potraviny a nějaký takový kuchyňský nádobí a... Na náměstí, Löw Otto.

Když jsem byl u vás naposledy, před těmi zhruba dvěma měsíci, zmínil jste například Langerovi, pana Langeru...

No.

Co on měl za obchod?

To byl tvarůžkář.

Nebo například Kneppelmacher.

A to byl, předtím měl tu výrobu vaty a byl na Vlčicích, a přestěhoval se do Loštic, koupil tady jeden pozemek a tam začal dělat tvarůžky. Langer. Ten měl pěknou holku.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Jak se jmenovala?

Ale to už si nevzpomínám.

Dále jste říkal, že zde bydleli Knepelmacherovi, můžete k nim něco říct?

Knepelmacherovi, i vykupovali vajíčka po celém kraji a nasazovali je do vápna, tam měli takový betonový kádě, a do vápna je namáčeli a prodávali je potom, když slepice málo nesli, tak to prodávali potom, aby na tom vydělali, ti měli na to dokonce aj nákladní auto. Ziggy se jmenoval syn, a Otyň se jmenoval mladší chlapec, a ten, to bylo zajímavý, ten byl zapřísáhlej komunista, ten kluk, a když potom přišla ta první okupace, když zabrali Němci pohraničí, tak se to na něj, někdo to na něj řekl nebo nevím, jak se to dostalo ven, a oni kluka odtáhli do tábora, do ústavu pro mládež, takovou paměť měli, a tam ho připravili o život, ještě před válkou.

A kdo ho tam zavlkl? Němci?

Němci.

Jak se jmenoval?

Otyň, Otto Knepelmacher. Tatínek ho vozil vždycky na sáňkách a děla před ním takovýho jako koníčka, „Jedem, jedem,“ oni zadržovali, stejně bylo nich vidět, že mluví většinou německy.

Potom vím, že zde bydlel Erlich, vzpomenete si, co dělal Erlich?

Kdo?

Erlich.

Erlich? Ten byl kožař, zpracovával kůže, vykupoval je a zpracovával je, a prodával to ševcům, obuvníkům jako na podrážky a na takový věci. Jeden z nich byl dokonce řezník, Hirsch nějaký, ten měl jatka tady u náměstí skoro, blízko.

Jak byste popsal vztahy mezi tou židovskou komunitou a nežidovskou, mezi židy a Němci, Čechy?

Tady Němci po převratě, po té První světové válce, nebyli, to byli jedinci, kteří se drželi velmi zpátky, po té, po tem převratě, ale mezi izraelskejma občanama a Čechama byla naprostá loajalita a takový přátelství, nikdo neřekl, „Běž, ty seš žid,“ a tak dále, spíš říkali, „Běž k židovi, ten to má lacinější,“ a tak dále, bylo úplné příměří. Taková družnost, chodili k nám, tatínek měl zámečnictví, přišel jeden žid jednou si pamatuju, že jsem se doma učil, „Jáne, pujč mně šperhák,“ a říkal tatínek, „Sakra člověče, na co to potřebuješ, šperhák, vždyť to nesmím půjčovat.“ – „Ale, musím se podívat, jestli otevřu zámek, jestli mně to nikdo nevykradl.“ – „No jak ti to mohl vykrást, když je to zamknutý?“ – „No oni mají šperháky, já to potřebuju zjistit, a klíč mi sebrali. Tak se domlouvali, „Jáne,“ oni si tykali, někteří, a tady Epstein, ten tady měl výrobu syrečků, měli tam jednu zaměstnankyni a jinak to dělali sami, a on byl tak vstřícněj, tatínek že mu šel, vždycky říkal, „Vítězslave, sakra, potřebuju momentálně tisíc korun, přijelo mi zboží a nemám je.“ – „Jáne, tobě vždycky půjčím, protože... Ale pamatuj na mě, až budeš zabíjet, abys mi dal jetrnicu.“ Tak to přátelství bylo takový vzájemný.

Vy popisujete poměrně idylický obraz toho soužití zde v Lošticích, přesto jsme slyšeli z úst jiných pamětníků o třeba různých fámách, které se šířily o různých náboženských praktikách židů, že

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

využívají krev mladých křesťanských dívek a podobně, je to něco, co byste slyšel zde před válkou, nějaké takovéto zvěsti?

Jeden je fakt, když byl v roce myslím třicet pět se sem... Uvolnila se jedna hospoda a nastoupil tam nějaký Buhn, a byl to Němec, byl tady od Šumperka někde, a dneska jsem přesvědčený o tom, že sem byl nasazen už tenkrát jako gestapák, protože když přišel patnáctý březen roku třicet devět, tak najednou ten hospodský se oblékl do eses uniformy, tak to je důkaz, že tady byl nasazený. Ale Češi... On tam měl aj baby, takový lehký ženský, tak tam taková ta spodina města, ta tam chodila, ale normální občané, kteří měli trochu rozumu, ti tam nešli. Ale bylo vidět, že je nasazený, protože hned přišlo zatýkání sokolstva, členů Sokola a všech možných těch funkcionářů, odvezli je do Terezína, i když nebyli židi. Ti přišli na řadu až v roce čtyřicet dva, ty odvezli, ale měli je v evidenci, museli už nosit ty hvězdy a museli každé den jít do práce dělat silnici, stavět.

Ted' maličko předbíháme, já jsem se ptal, jestli zde byli například kvůli tomu, že židé byli většinou obchodníci...

Mluvte nahlas.

Pardon. Ti židé v Lošticích byli většinou obchodníci, a byli bohatší než čeští obyvatelé? Nebo můžete nějak srovnat jejich ekonomickou situaci?

Nedali to na sobě vidět, nedali to na sobě vidět, ale dá se říct, že v domácnostech to bylo poznat, že jsou víc fundamentálně zajištěný, jako křesťanské rodiny, ale u křesťanských rodin to taky nebylo poznat, když byl někdo doma více peněz nebo nebylo, no.

Byla v Lošticích synagoga?

V Lošticích je dodnes synagoga, když byla v provozu, tak tam byl kněz, sakra jak se to říkalo německy? Nevím, si vzpomenu možná.

Myslíte jako rabína?

Rabín, no tak tam byl rabín, měl tam byt, měl dvě dcery pěkný.

Jak se jmenoval rabín?

Rabín? Já to vím, ale stáří je stáří, to není...

Byl jste se někdy podívat v synagoze?

Jéžíš, tam jsme chodili normálně jako kluci, na zvědy, to je zajímavý, ony ženský nesměly chodit na ty modloslužby, a když, tak chodily na kůr, se to říkalo, po schodech na vrch. A tak nás vždycky vyhnali, jak nás tam uviděli, no, oni měli svátky někdy, já nevím, v prázdniny to bylo, říkali, že sedijó pod zeleným, se tomu říkalo, ty svátky, tam chodili na modlitby a na rozpravy.

Jakým způsobem se proměnil život v Lošticích po okupaci v roce třicet devět?

Jakej život? No bylo to pro český lidi úžasný zklamání, jak to chápali židi, nedá se říct, ale věděli už, že je čeká nějaká svízel, jakoby nějaký, židi ve svých dějinách zažili takový dny katastrofický, třeba v Šumperku a někde jinde, říkali tomu nějaký pogromy, takový. No a to přišlo na ně aj do Loštic, a

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

někteří se chystali odjet, podařilo se to akorát jednýmu, že odjel, a druzí se na to chystali, ale pak si to rozmysleli, že to nemůže válka dlouho trvat, říkali, a že radši zůstanou, a udělali špatně, no.

Komu se podařilo vycestovat nebo odjet z Loštic?

Jmenoval se, jmenoval se Erwin, Erwin... Měli taky kožařství, dělali už jenom biče a takový věci.

Byl to ten Hirsch?

Jak?

Byl to ten Hirsch?

Maxim... Maxim... Hrával s náma divadlo, aj ochotník byl, a velmi, velmi rozuměl takové, takovému humoru, on emigroval do Izraele a tam potom dělal novináře, a tam potom psal do nějakého časopisu pod jménem Frich. A měl tady velmi dobrého kamaráda, kterej umřel, je to tři léta, nějakej Veselej, Veselej Josef, a bydlel tady hned vedle templu, to byli velcí kamarádi. Aj s ním hrával v tom divadle, aj já jsem s ním dělal ještě nějaký představení.

A kdy odjel do Izraele?

Kdy odjel?

Kdy, v kterém roce odjel?

Hned po té okupaci pohraničí.

Čili v roce třicet osm.

No, a dopisovali si s tím Josefem Veselém, ukazoval mně dopisy od něho.

Říkal vám ještě někdo z vašich kamarádů nebo těch dětských přátel, mladých přátel, že se jejich rodiny snaží vycestovat, vzpomenete si na někoho, kdo by vám říkal, že chtějí emigrovat?

Jistě, tady Epstein měl dva syny, jeden dělal nějakého šéfa výroby v olomouckým, v olomoucké fabrice na mýdla, nevím jak se ta firma... Víím, jak se ta firma jmenovala, ale možná nevzpomenu, Milo, Milo závody, tam dělal šéfa výroby, a ten se chystal, už měl kufr spakovanej, a dva kufry schovali k nám, tam v zahradě bylo takový starodávný humno, se tomu říkalo, na obilí, tak to tam bylo schovaný přes celou válku. Ale ti se vrátili, ti Epsteinovi, to je zajímavý, staří se vrátili a jejich dcera, Greta, ta se vrátila a to mýdlo si potom vzali.

Jaké mýdlo?

V těch kufrách bylo mýdlo schovaný.

A víte, kam se chystali vycestovat?

Ten Maxim jejich, ten se chystal vycestovat, ale nakonec si to, on měl tady nevěstu, křesťanku si chtěl vzít, a ona už bydlela tady u nich, ale jak přišli Němci, tak se vystěhovala a on si to potom rozmyslel, že válka nemůže dlouho trvat, říkali, a toto. To byli velcí přátelé rodiny.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Co se stalo s těmi židovskými obchody po příchodu Němců, mohli je dál ti jejich majitelé provozovat?

Nesměli, ne, ne, nesměli dál, všechno zavřeli, všechno zavřeli a nasadili tam obchodníky český.

Takže Češi převzali ty obchody?

No, to bylo takový provizorní, ale až potom úplně za války si ty obchody, německý budovy a tak dál, lidi kupovali, od té správy německé, oni to zabavili, všechn ten jejich majetek a od té správy si někteří ty obchody koupili.

A tady ta německá správa spravovala jenom ty obchody, nebo měli v držení i...?

Jedině židovský majetek, jinak křesťanům nic nezabrali, Němci.

A dal se koupit i jiný majetek, například nábytek, který byl zabavený židům?

To byly obrovský sklady na střelnici, tam byl velkej sál, a tady byla orlovna, dneska je to závodní klub, ty sály byly plný všelijakých nábytků a toto, rádií tam bylo a všeckýho možnýho.

Jak se tam dostaly ty věci?

No Němci to tam navezli, to tam převezli z těch, když někdo převzal obchod, tak ten nábytek mu vyvezli ven a dali ho do skladu.

Někteří lidé nám vyprávěli, že i v době před okupací nebo i v době po okupaci se na židovských obchodech objevily židovské hvězdy a protižidovské nápisy, je to něco, co byste viděl zde v Lošticích?

No ne, to nebyly, nic nebylo psaný nějakým švabachem nebo německy, vždycky byl český obchod, bylo tam Fischer, jak se jmenuje, ale že by to nějak bilo do očí, že je to žid, to ne.

Ale jestli se objevily třeba nějaké protižidovské nápisy v Lošticích?

No to se objevily, ale nepsali to, nepsali to Češi, to byly takový podplacený třeba křivý povahy, který za peníze takový voloviny dělaly, no.

A co třeba tady bylo napsáno nebo kde jste viděl takovéto nápisy?

No bylo to třeba na kašně, na náměstí nebo někde na vratech to bylo, ale lidi to hned likvidovali a zavápnili nebo zatřeli, ale objevovalo se to.

A co třeba se objevilo, jaký nápis?

„Ven s nima,“ a takový nápisy, takový nějaký, já už si to přesně nepamatuju ale.

A to byly nápisy v češtině nebo v němčině?

V češtině, v češtině, čili to nemohli dělat Němci.

Takže myslíte, že to psali Češi?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No, takový zkorumpovaný Češi, ti se vyskytli.

Takže část Čechů nějakým způsobem kolabovala s Němci, za války?

No tady to se nedá říct, že to byla kolaborace, ale tady byla třeba výroba dřevěných zátek, to byla velké, velké závod, byla tam pila, a to byl Němec přímo, no, to bylo nemožný, aby s nima nespolečně pracoval, no. A dokonce se říkalo, že tam jeden takové laické malíř mu maloval obraz Hitlera, a tak dál, takový kdoví jaký, taková fáma, třeba to ani nebyla pravda, ale povídalo se to mezi lidma. Ten dělal potom, ten Hauk, ten dělal potom dokonce starostu, české starosta byl odstraněné za okupace a přišel tam Němec, no.

Byly zde uplatňované nějaké protižidovské nařízení?

Samozřejmě, to byly, já mám některý ty... To vybubnovávali, tam chodil policajt a bubnoval, že jak bude někdo vidět žida po sedmé hodině, že to musí hlásit a že je jim zakázáno chodit do hospody, jedině jednu hospodu že jim uvolnili, U Nováčků, a jinde že nesmějí chodit a takový kdovíjaký hesla, to bubnovali. Že se nesmí k nich chodit nakupovat a tak dále.

A kdo to byl, ten bubník, to byl někdo místní?

To byl obecní zaměstnanec, byl to lesník, které měl správu polesí tady loštického, a ten byl... A pak to dělal policajt po něm, a pak to dělal dokonce i nějaký Schneider, kterej byl sice... Dal se k Němcům, a tak to dělal, a museli mu koupit aj zuby, protože mu nebylo rozumět, tak mu musel zubař udělat chrup, aby mohl chodit bubnovat, to si pamatuju.

No a vy jste někdy slyšel, jak vyvolává tato prohlášení, která omezovala pohyb židů nebo zakazovala Čechům u nich nakupovat, vy jste to někdy slyšel?

Já jsem vám dobře nerozuměl.

Jo pardon. Jestli jste někdy sám slyšel, jak takovouto vyhlášku někde...?

No samozřejmě, vždyť to bylo veřejně bubnovaný.

Takže ty nařízení, které se dotýkaly židů, nebyly vyhlášeny najednou, ale to bylo nějak v průběhu...?

On chodil, měl vyhrazený místa, to v každým bubnování, u radnice, v druhým rohu náměstí, po ulicích chodil, a na každým místě, kde bubnoval jiný věci, tak bubnoval i toto.

Takže ty nařízení, která se dotkly židů, nebyly vyhlášeny jenom jednou, ale vícekrát, to bylo víc nařízení?

Dnes bylo vyhlášeno jedno, třeba za dva, za tři dny druhý, a tak dál, ale oni každou tu mužskou, tu mužskou židovskou komunitu, tu každý den vybrali a vozili je do Kozova budovat silnici, takže tady zůstaly ve městě jenom ženský, ale ty musely chodit třeba zametat na náměstí nebo nějaký jiný práce, ale nedali jim pokoj po té okupaci, po tém devětatřicátým roku, vůbec žádný. Do toho dvačtyřicátého, než je odvezli, to měli špatný.

Vy jste někdy viděl, jak pracují třeba ty židovské ženy, jak někde uklízí?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No já jsem se tam nikdy nejel podívat, jestli pracovali nebo nepracovali, ale vozili je každý den ráno, ta silnice se budovala tam, to vím. Já jsem měl sestřenicu a ta u těch Epsteinů sloužila, a když přišla ta... To pohraničí když obsadili, tak sloužila tam dál, ale už tam nechtěla bydlet, nechtěli oni, aby tam bydlela, tak tady bydlela u nás, měla tam postel a tam spávala, a přes den tam chodila dál, no. Ale dokavad' to bylo ještě normální, tak vždycky tam měli takovou šupnu vedle templu, a tam dělali, říkali tomu košer, zabíjeli králíka nebo kuřata, a tak dál, to musel dělat rabín. A ona, „Co já se s tím budu párat,“ zakroutila tomu krkem sama a jednou ten rabín se ptal Epsteina, „Jak to Siegfried, že ty už nejíš žádný kuřecí maso?“ a on říkal, „Jak to, že nejím maso?“ Tak mu to vysvětlil a ona se přiznala, že to zabíjela sama, aby tam s tím nemusela chodit, to si pamatuju ten výstup, kterej tam měla.

Nějak jí za to potrestali?

Ne, nic si nedělali z toho, napomenuli jí, aby to víckrát nedělala.

Vy jste někdy viděl, jak jsou převáženi ti židovští muži na práci, viděl jste někdy, jak je vezou?

No samozřejmě, vždyť to nedělali tajně, to viděli všichni.

A kdo je vozil?

No měli ten... No byly nákladní auta a tam je naložili. Nevím, kdo to jezdil s nima, Krč nějakej se jmenoval, autodopravce je tam vozil. A někdy zas někdo jiný, no.

Měli s sebou... Byl tam někdo ozbrojený, kdo by na ně dohlížel třeba?

Dohlíželi na ně, dohlíželi na ně, tam byli ti silničáři, ti si je spočítali a zas je museli v ten počet odvézt, po práci, a tak dál. To byli zaměstnanci silniční správy, ty já jsem neznal, ty lidi.

Měli třeba nějaký ozbrojený doprovod, dohlíželi na ně, hlídal je někdo?

Ne, ne, ne, ne, ozbrojený doprovod neměli.

Museli nosit nějaká označení na sobě?

No museli nosit tu hvězdu, tu museli nosit i na tom pracovním oděvu.

Vzpomenete si ještě na nějaká další opatření, která se dotýkala židů v Lošticích? Co směli a nesměli?

No, nesměli nic, nesměli nic, měli určený aj obchody, kde můžou chodit nakupovat a nic jinýho, ale nesměli... Bylo to omezení úplně totální.

Kde třeba mohli nakupovat?

No, určili obchod, U Bubeníka třeba, že můžou chodit nakupovat, protože hned z kraje války byly zavedeny lístky na potraviny a ty dostali v omezeným množství, a tak dál.

Mohli se židé volně pohybovat po městě?

Po městě nebylo je vidět, nebylo je vidět, oni měli strach, bylo vidět, že jsou velmi nějak zarmoucení nad tím, co je čeká, a tak dál, takže nevycházeli ani moc ven.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No přesto museli chodit třeba na nákupy, mohli chodit, mohli se pohybovat celý den po městě, nebo byli omezováni nějak časově třeba?

Do sedmi hodin mohli jít ven, po sedmé hodině je nemohl nikdo vidět, jinak to musel hlásit. Dokonce to bylo vybuchovaný, že po sedmé hodině kdo uvidí žida, že to musí hlásit.

A stalo se, že by někdy z těch židů někdo se...?

Ne, to si nepamatuju, že by někdo tohle asi nebo něco takového...

Ale stalo se, že by třeba někdo z nich byl přistižen po té sedmé hodině ve městě?

Ne, to nestalo se, ale přistižení, jsem byl udané já a můj kamarád, že jsme tady v tom parku, tom židovským jsme tady říkali, seděli s těma děvčatama toho rabína, tam jsme s nima několikrát seděli ještě před sedmou hodinou, no, a kdosi to na nás řekl, tak jsme byli povoláni k tomu Buhnovi a ten nám hrozil, „Ještě jednou, jak to uslyším,“ že se s náma vyrovná. Pohrozil nám velmi tvrdě.

A co mu vadilo?

No že jsme chodili s židovskejma děvčatama.

Takže vy jste se stýkal s těmi děvčaty i po okupaci?

No ony se nevrátily.

Ale vy jste stýkali i během okupace ve městě, s těmito děvčaty?

No během okupace nás přistihli, že jsme se s nimi stýkali, a tak to vyřídili, no. Oni ti chlapci měli, ti mladí, měli motocykly, to jim všechno sebrali, auta jim sebrali nákladní, těm kožařům a řezníkům, a tak dál, no.

Když jste se stýkal s těmi dívkami, musely mít na sobě ty hvězdy?

Ale ono mládí je mládí, to se nedá zabránit tomu, ty děvčata to tak neprožívaly, jako jejich rodiny, no, měly sice z domu nějaký takový příklady, že mají, jak se mají chovat, ale mládí je mládí, my jsme taky neposlechli doma, co nám rodiče nařídili, kolikrát. A mockrát, no, však jste, dokonce zatím nejste staré, tak víte i od sebe, že to tak v domácnosti bývá.

Slyšel jste o tom, že by měli v určitý moment židé opustit Loštice, je to třeba něco, co by očekávali vaši přátelé, že jednou budou muset někam odejít? Zmínili se někdy o tom, měli třeba nějaké obavy, že budou muset někam odejít?

Já jsem, já to vím, tady tyhle příběhy, jenom z doslechu, já jsem hned potem, jak bylo... Já jsem v sedmatřicátým roce narukoval a byl jsem na vojně, mě okupace zastihla na vojně, v devětatřicátým roce, byl jsem u pluku ve Vyškově, já jsem absolvoval leteckou školu jako palubní mechanik a tak jsem byl po té škole u pluku olomouckého, ale ve Vyškově, a tam mě ta okupace zastihla. A když po té okupaci nás propustili do civilu, tak okamžitě jsem dostal předvolání na práci do Německa, a tak jsem se z toho vyzul pomocí přátel, že mě pracovní úřad dal práci v Letově v Olomouci, ve fabrice, tak jsem ve čtyři hodiny odjížděl z domu a vrátil jsem se v osm, tak jsem měl takové omezené přehled osobní,

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

já jsem, tak to víte, věci, které jsem vám řekl, neviděl, ale vím je z doslechu, co se v rodině říkalo, a tak dál, no.

Vlastně do kdy zůstali židé v Lošticích, do kterého roku?

V dvaatřicátém roku, nějak před prázdninami je odvezli, museli jít pěšky, každej určitou váhu do ruksaka, nevím už kolik to dělalo, jestli dvacet nebo kolik kilo... A vezli je, ne vezli, vedli je četníci, četníci je vedli na nádraží do Moravičan. A odjeli do Terezína všichni.

Přišel se někdo z nich, z těch vašich kamarádů rozloučit, předtím než museli odejít?

No to z kamarádů ani ne, ale tak ti staří sousedi, ti přišli, třeba ti Epsteinovi nebo Wischnitzerovi, ti k nám přišli tajně aj po sedmé hodině, přišli do domácnosti si popovídat, a co je v rádiu nového, a tak dál. Načerno, a tatínek se šel vždycky podívat, jestli to někdo nevidí, a tak dál, no.

Vy jste někdy viděl, že by byl někdo z těch židů trestán za to, že by porušil nějaké nařízení, v Lošticích?

No neviděl, ale slyšel jsem o tom, tady byl nějaký policajt, Němec, nasazený, nějaký Ghongola se jmenoval, a to byl haupt žebrák, ten udával ani co pravda nebyla.

Vy jste slyšel...?

On byl úplně cizí, já nevím, odkud byl, ale byl do Loštic nasazený jako policajt.

A vy jste slyšel, že by něco provedl židům nebo nějak je za něco trestal, za narušení nějakých nařízení?

No, to byly takové přestupky, že třeba po sedmé hodině ho viděli nebo něco podobného, ale nějaké, nějaké, nějaké trestné čin to nebyl. Oni viděli hned v každém přestupku zradu.

Viděl jste v Lošticích... Nebo vy jste byl potom i v Olomouci, třeba Hitlerjugend?

Keho?

Jestli jste viděl Hitlerjugend v Lošticích, byli tady?

Jéžiši, to jsem viděl tady, v Mohelnici, tady bylo hraběcí panství v Žádlovicích, a ti mladí... Dva syny měli, a ti založili v Mohelnici Hitlerjugend, ti sem přišli v průvodě kolikrát aj, a zas do Mohlenice. Provokativně úplně, a já jsem to neviděl, protože jsem byl v práci, tady byly hranice, přímo na té silnici kolem zámku, zámek byl v Německu a tady ty pole před zámkem, to zas patřilo do té okupované Republiky, tady byla celnice na té křižovatce, jak se jde do Mohelnice, česká a na vrchu na kopci byla německá celnice. A čeští policajti, bylo jich ale sedm, někteří byli aj z Loštic, co byli u celníků, nějaké Zelinger a ještě jeden. A ten jeden policajt, ten tady bydlel u babky Budilové, jako na bytě, ten sem dal rádio tatínkovi, a ty bylo schované nahoře, tady vyzdili takový schůdky a v jednom tom schůdku to rádio bylo, takže jsme měli celý, celý okupaci jsme měli zprávy.

Kdy jste se dozvěděl, že židé byli transportováni nebo zmizeli z Loštic?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No když jsem přijel z práce, tak to bylo, „Představ si Jeníku, dneska odvedli všechny židy,“ no tak rodiče mně to řekli, to byly, to byly, ulice se dívaly na ten průvod a tajně jim dávali sbohem, no, v Moravičanech říkali, že byla úplně jako, jako tábor lidu, když sedali na ten vlak.

Kde?

V Moravičanech, tam je vedli pěšky, do Moravičan.

Odsud? Odsud z Loštic?

Z Loštic, no.

Zůstal zde v Lošticích někdo z té židovské komunity?

Jeden, jeden, ten měl českou ženu a s ňou měl nějaký děti, a bydlel dole v templu, tam byl byt a tam v tem bydlel. A ten tam zůstal, toho nevysadili, neodvedli.

Jak se jmenoval?

Wolf nebo tak nějak, ale nevím to přesně, pak se odstěhoval do Mohelnice, po okupaci.

A on musel nosit hvězdu taky, nebo ne? Jestli musel nosit taky hvězdu na sobě?

On ja, manželka ne.

Co se stalo s domy a byty, které zde zanechali jejich židovští...?

To jsem vám už říkal, oni je rozprodávali, domy, o tom řezníkovi, to koupil nějaké, sakra jak on se jmenoval, Najfus, to byl Čech, to byl Pražák. Totiž za Rakouska v tém osmnáctým roku bylo v Praze vyhlášené takové stav ochrany dětí, a dvaadvacet těch chlapců a děvčat přišlo do Loštic a rozebírali si je po rodinách, a bylo to, aby v Praze lidi, aby děti neumřeli hladem. A těch dvaadvacet lidí, někteří tu pak zůstali aj ve své dospělosti, ten si koupil právě jeden ten židovskej dům, z nich co tady zůstal. A ten velkej obchod, ten potom koupil nějakej Krobot, obuvník, no, rozprodalo se toho hodně, ten Wiessů si koupili nějakej Špička... Některý ty domy vyhořely, ty židovský, v osmadvacátým roku, ty vůbec neobnovili, to udělali z toho parčík. Ty Epsteinovi, to byla rozlehlá rodina a to bylo z těch vyhořelých domů, pak se přestěhovali k těm dětem.

Vrátil se po válce někdo z těch Loštických židů?

Z Epsteinů se vrátila paní Epsteinová, on a dcera, no.

A ještě někdo další?

Jak?

Ještě někdo další se vrátil? Nebo jenom oni?

Epsteinovi.

Nikdo jiný?

Křestním jménem?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Vrátil se ještě někdo jiný, než ti Epsteinovi?

Ne, nikdo jiný, do Loštic nikdo jiný.

A oni dostali zpět jejich dům?

Ano, přidělili jim dům, tam bydleli, no, obec jim to přidělila, ale tam nikdo nebydlel, za okupace, dole v tem bytě bydlel nějaký Schenk, ale to byl jenom takovej světnice a kuchyň, a vchod byl úplně jinde z boku. Tady u Wischnitzerů, co byli ti tvarůžkáři, to koupil nějaký Volek, no, a dělal tam obchod s textilem, rozprodalo se toho hodně. Některý domy zbourali, jako hostinec, tam U Tománků a...

Když jste pracoval v Olomouci, za války když jste byla nasazen v té továrně, měl jste možnost někde vidět nebo pracovat s nějakými židy?

Ne, ne, ne, to ve fabrice bylo deset hodin pracovních denně, že, to člověk přijel do Olomouce na šestou hodinu, od čtyř hodin, to máte dvě hodiny do Olomouce vlakem a elektrikou. Ale hodně jsem tam vozil pro Čechy tvarůžky, hodně jsem tam vozil, do fabriky těm kamarádům a tak dále.

No, a když přišel konec války, byl jste svědkem nějaké odplaty Čechů na Němcích?

No, nedá se to tak říct, to byly víc jenom takový soukromý věci, že oni ti Němci... Takové ten policajt, toho zřezali, to jsem neviděl, ale vím, že ho zbili sakramentsky, a ztratil se z Loštic potom, potem... A ten Buhn, ten když viděl ještě před válkou, před koncem války se odstěhoval z Loštic. A ten Hauk, ten byl k Čechům velmi solidární, dá se říct, že zachránil moc Čechů z nějaké perzekuce, také za starostu se přimlouval, kterého sesadili z funkce... A za některé učitele se přimlouval, až z toho měl zle u Němců, a to byl výbornej člověk, Němec. Oni, ta povaha je u každého jinak, někdo je hrubej a nemusí být ani Němec, no.

Já vám zatím děkuju mnohokrát za rozhovor.